

Ima li meraka ako građani nisu bezbedni: Uključivanje problema rasprostranjenosti vatrenog oružja u strateški bezbednosni okvir grada Niša

Jelena Šapić i Filip Stojanović

REZIME

Smanjenje količine oružja u ilegalnom posedu i broj zloupotreba oružja u legalnom posedu nisu prepoznati u postojećem strateško-bezbednosnom okviru grada Niša kao ciljevi za unapređenje lokalne bezbednosti. Lokalni savet za bezbednost grada Niša priprema tekst nove strategije bezbednosti i pratećeg akcionog plana koji bi trebalo da budu usvojeni do kraja 2017. godine. Kako je Ministarstvo unutrašnjih poslova u svojoj proceni javne bezbednosti u Srbiji svrstalo Niš u gradove sa povećanim rizikom od kriminalnih aktivnosti, vršnjačkog nasilja i maloletničke delikvencije koji uključuju i korišćenje vatrenog oružja, bilo bi korisno da se upravo smanjenje rasprostranjenosti ilegalnog oružja kao i učestalosti zloupotrebe legalnog oružja uvrste u nov tekst strategije i predvide konkretne mere u akcionom planu. Pored mera, ove ciljeve je moguće ostvariti i prilagođavanjem nacionalnih kampanja za predaju i legalizaciju oružja lokalnom niškom kontekstu, između ostalog uključivanjem ovog problema u postojeće aktivnosti institucija i civilnog sektora i njihovo povezivanje sa lokalnim specifičnostima. Uspešno ostvarivanje ovih ciljeva je preduslov za unapređivanje bezbednosti pojedinca, porodice i zajednice u Nišu.

UVOD

Nacrt strategije za bezbednost grada Niša prepoznaje različite rizike ljudske bezbednosti kao što su zdravstvena, ekološka, lična, politička i informaciona bezbednost i bezbednost hrane, čime je proširen nekadašnji lokalni strateški okvir.¹ U prethodnom periodu u Nišu su usvojene i strategije i akcioni planovi koji su posebno prepoznali potrebe osetljivih društvenih grupa kao što su mladi, žene i Romi.² Ipak, nijedan od strateških dokumenata grada Niša ne prepoznaje problem rasprostranjenosti vatrenog oružja, a posebno ne ilegalnog oružja kao bezbednosnu pretnju, iako se, na primer, u dokumentu Strateška procena javne bezbednosti Republike Srbije Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP), Niš, zbog specifičnog geografskog položaja i veličine, svrstava u gradove sa povećanim rizikom od kriminalnih aktivnosti, vršnjačkog nasilja i maloletničke delikvencije koji uključuju i korišćenje vatrenog oružja.³

Ciljevi ovog predloga javne politike jesu da se predloži uvođenje problema rasprostranjenosti ilegalnog oružja i prevencija neželjenih posledica u nov strateški okvir Niša, definišu preporuke za unapređivanje lokalne bezbednosti i identifikuju mehanizmi koji bi efikasno doprineli smanjivanju broja ilegalnog oružja u gradu Nišu. Preporuke su utemeljene u analizi javno dostupnih informacija kao i nalazima terenskog istraživanja sprovedenog u septembru 2017. u Nišu. Prvi deo predloga odnosi se na lokalni bezbednosni kontekst, drugi sadrži analizu percepcije građana i institucija o posedovanju i rasprostranjenosti oružja, dok se u trećem delu problematizuju načini lokalizacije kampanja za predaju i legalizaciju vatrenog oružja.

S obzirom na to da bi Strategija za bezbednost grada Niša trebalo da bude usvojena do kraja 2017. godine i da grad Niš ima jedan od najbolje organizovanih i najaktivnijih Lokalnih saveta za bezbednost, nalazi i preporuke iz ovog predloga javne politike mogu da posluže kao koristan prilog definisanju strateških prioriteta i aktivnosti usmerenih na jačanje bezbednosti u gradu Nišu.

1 Grad Niš je prvi grad u Srbiji koji je još 2010. godine usvojio Strategiju bezbednosti grada. Oslanjajući se na koncept ljudske bezbednosti, strategija je bila strukturisana prema dimenzijama ovog koncepta – ekonomska bezbednost, ekološka bezbednost, socijalna bezbednost i bezbednost u vanrednim situacijama. Strategija bezbednosti grada Niša, Grad Niš, 2010, dostupno na: <http://bit.ly/2yTfA5>, pristupljeno: 1.11.2017.

2 Usvojeni su dokumenti poput Strategije bezbednosti mladih, Strategije za brigu o mladima, Strategije razvoja grada Niša, Lokalni akcioni plan za primenu NAP 1325, Lokalni akcioni plan za unapređenje položaja Roma, Lokalni akcioni plan za mlade. Za više informacija o ovim dokumentima, pogledati: <http://bit.ly/2hTkGcJ>.

3 Strateška procena javne bezbednosti Republike Srbije, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije, Beograd, 2017, str. 21.

Istraživanje je deo projekta „Građani na straži: Učešće javnosti i lokalizacija sektora bezbednosti“ koji Centar za istraživanje javnih politika realizuje uz podršku Odeljenja za demokratizaciju pri Misiji OEBS-a u Srbiji. Projekat je sprovoden u tri lokalne zajednice – u Nišu, Zemun i Mladenovcu, sa ciljem ispitivanja mogućnosti lokalizacije kampanja za legalizovanje i predaju vatrenog oružja u Srbiji. Takođe, cilj je bio da se identifikuju mogućnosti lokalnih zajednica za učešće u kampanjama. Ovaj projekat se oslanja na dugogodišnja istraživanja Centra o uticaju lakog i malokalibarskog oružja na ljudsku bezbednost („Rodno zasnovano nasilje i zloupotreba oružja“ (2017)), „Posedovanje vatrenog oružja i ljudska bezbednost: Da li nas oružje štiti ili plaši“ (2016), „Oružje na meti“ (2014)).

PERCEPCIJA BEZBEDNOSTI GRAĐANA NIŠA

Istraživanje CENTRA pokazuje da građani i predstavnici institucija i civilnog društva bezbednosne probleme posmatraju najpre iz ugla ekonomske, lične i zdravstvene bezbednosti.

Nezaposlenost, nedovoljan broj poslova i/ili ponuda uglavnom slabo plaćenih poslova predstavljaju pretnje *ekonomskoj bezbednosti*. Prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje grada Niša 30.676 osoba je nezaposleno, a svaki peti nezaposleni je mlađi od 30 godina.⁴ Posledica ovakve ekonomske nesigurnosti i besperspektivnosti je ekonomska migracija mladih koji odlaze u inostranstvo. Učesnici istraživanja CENTRA navode da mladi ne vide perspektivu za lični razvoj i da je u poslednjih nekoliko godina znatan broj njihovih poznanika napustio Niš. Oni koji su otišli ili rade „na crno“ ili zaposlenje nalaze preko nepouzdanih agencija. Muškarci uglavnom rade građevinske poslove, a žene u ugostiteljstvu.

Ovi nalazi u skladu su sa rezultatima istraživanja sprovedenog za potrebe izrade Strategije bezbednosti mladih grada Niša prema kom se preko 60 procenata od ukupno 415 ispitanika slaže sa tvrdnjom da im je teško da planiraju svoju budućnost u Nišu.⁵

Vršnjačko nasilje i maloletnička delikvencija prepoznati su kao izraženi problemi *lične bezbednosti*, posebno među osobama muškog pola. Postojeći podaci govore da je više od 60 procenata momaka prisustvovalo tuči, dok je svaka četvrta devojka bila svedok fizičkog nasilja.⁶ Učesnici istraživanja prepoznali su problem maloletničke delikvencije i kod romske populacije. Uzroci ovog problema pripisani su višegodišnjoj nemaštini i velikim socijalnim razlikama, kako među romskom populacijom, tako i između romske populacije i većinskog stanovništva. Oni takođe naglašavaju i organizovano prosjačenje gde se uglavnom romski maloletnici zloupotrebljavaju i iskorišćavaju za sticanje ekonomske koristi organizovanih grupa.

Bolesti zavisnosti, neadekvatna zdravstvena kultura i polno prenosive bolesti prepoznati su kao problemi *zdravstvene bezbednosti*. Iako se ovi rizici primarno dovede u vezu sa narušavanjem zdravlja, oni direktno ugrožavaju i ličnu bezbednost pojedinca i zajednice. Učesnici ističu da narkomanija i alkoholizam povećavaju verovatnoću za nasilje, šverc oružja i vršenje drugih krivičnih dela.

Do povećanog osećaja nebezbednosti dolazi i zbog neadekvatnog odgovora institucija na probleme zajednice. Sagovornici opažaju da čest izostanak pravovremene reakcije dodatno umanjuje poverenje u institucije. Kao primer institucionalnog vakuuma oni su izdvojili nepostojanje policijske stanice u opštini Palilula za koju se vezuju mnogi bezbednosni rizici. Oni su prepoznali različite nivoe ugroženosti ljudske bezbednosti u kontekstu gradskih opština, a ne na relaciji urbano-ruralno.

4 „U Nišu 30.000 nezaposlenih“, N1, dostupno na: <http://bit.ly/2hIM6Lu>, pristupljeno: 1.11.2017; „Svaki nezaposleni u Nišu i okolini mlađi od 30 godina“, Južne vesti, dostupno na: <http://bit.ly/2zqLdrz>, pristupljeno: 1.11.2017.

5 Strategija bezbednosti mladih grada Niša, Grad Niš, 2013, str. 6, dostupno na: <http://bit.ly/2yi2WxY>, pristupljeno: 1.11.2017.

6 Strategija bezbednosti mladih grada Niš, Ibid, str. 14.

POSEDOVANJE I RASPROSTRANJENOST VATRENOG ORUŽJA U NIŠU

U Nišu 4.464 osobe poseduje dva ili više komada vatrenog oružja, a šest osoba ima dozvolu za njegovo nošenje. Građani poseduju 8.847 komada lovačkog oružja. Podaci MUP-a pokazuju da je u poslednjih pet godina u Nišu pravosnažno osuđeno 385 lica za krivična dela izrađivanja i nabavljanja oružja i sredstva namenjenih za izvršenje krivičnih dela i nedozvoljenu proizvodnju, držanje, nošenje i promet oružja i eksplozivnih materija. Takođe u 2016. godini protiv 139 lica vođen je prekršajni postupak zbog nedostavljanja uverenja o zdravstvenoj sposobnosti za držanje i nošenje oružja.⁷

	Republika Srbija	Niš	Udeo Niša u republičkom nivou (%)
Broj osoba koje poseduju dozvolu za nošenje oružja	691	6	0,86
Broj osoba koje poseduju lovačko oružje	317.947	8.847	2,78
Broj osoba koje poseduju dva ili više komada oružja	168.811	4.464	2,64

Tabela 1. Posedovanje vatrenog oružja u Republici Srbiji i Nišu

Među učesnicima istraživanja CENTRA, postoje oni za koje je oružje izvor pretnji i nebezbednosti, posebno u porodici, kao i oni koji smatraju da vatreno oružje ne treba stigmatizovati. Ovi drugi tvrde da rasprostranjenost oružja u Nišu ne mora nužno da predstavlja pretnju po bezbednost zajednice. Oni navode da posedovanje pre svega legalnog oružja odvraća vlasnika da počini bilo kakav prekršaj zbog bojazni da će mu ono biti oduzeto i da se fatalne posledice dešavaju samo usled neodgovornog i nesavesnog rukovanja oružjem.

Ratna prošlost, tradicija i kriminal prepoznati su kao **glavni uzroci rasprostranjenosti vatrenog oružja u Nišu**. Imajući u vidu da je Jugoslavija bila jedan od najvećih proizvođača oružja, rat koji je usledio podstaklo je nekontrolisano širenje vatrenog oružja, prvenstveno iz neobezbeđenih skladišta, ali su značajne količine oružja donete i sa ratišta, ili su unete kroz kriminalne aktivnosti. Nakon okončanja ratnih sukoba, rasprostranjenost vatrenog oružja nije umanjena. Trenutni podaci pokazuju je u Srbiji registrovano nešto manje od milion komada, dok procene o broju ilegalnog oružja ukazuju da ga ima oko 220.000. Ovolika rasprostranjenost vatrenog oružja objašnjava se time što ono predstavlja statusni simbol i istovremeno je deo tradicije koja je godinama prisutna na ovim prostorima. Učesnici istraživanja smatraju da određenu količinu ilegalnog oružja drže oni koji ga koriste za vršenje krivičnih dela.

⁷ Podaci koje je Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije dostavilo na zahtev Centra za istraživanje javnih politika po osnovu Zakona o slobonom pristupu informacijama od javnog značaja (Sl. glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010).učesnika.

Na pitanje koji su **glavni motivi posedovanja oružja kod Nišlija**, sagovornici navode ličnu bezbednost, kolekcionarstvo, ljubav prema oružju i lov i streljaštvo. Posedovanje oružja u kući za građane nije prihvatljivo. Oni odobravaju njegovo posedovanje samo za rekreativne aktivnosti poput lova i sporta. Ipak, oni koji imaju direktan kontakt sa oružjem (lovci, sportisti), nedvosmisleno naglašavaju tradiciju i istorijski kontekst kao važne kriterijume kojima se opravdava posedovanje vatrenog oružja.

Visoki porezi predstavljaju jedan od **razloga za predaju legalnog**, dok se poreske olakšice i amnestija navode kao dobar stimulans za **predaju ilegalnog oružja**. Predstavnici strukovnih udruženja posebno ističu visok nivo poreza kao problematičan. Oni smatraju da se iz ovog razloga ljubitelji oružja odlučuju da ga zadrže u ilegalnom posedu kako bi izbegli dodatne finansijske troškove. Među građanima koji su nasledili vatreno oružje, značajan je broj onih koji iz finansijskih razloga i brige za bezbednost porodice odlučuju da predaju oružje Republici Srbiji. Sledstveno, pored finansijskih podsticaja i amnestije, građani zastupaju stav da bi bezbednost porodice trebalo da bude ključni razlog za predaju oružja.

NAČINI LOKALIZACIJE KAMAPANJA ZA LEGALIZACIJU I PREDAJU ORUŽJA U NIŠU I U SRBIJI

Tokom kampanja organizovanih u poslednje tri godine, Policijska uprava u Nišu prikupila je 159 komada oružja od ukupno 10.059 koliko je prikupljeno na republičkom nivou.⁸ Iako je ovo značajna količina predatog oružja, ostaje pitanje kako motivisati vlasnike da preostale količine predaju ili legalizuju.

	Republika Srbija	Niš	Udeo Niša u republičkom nivou (%)
2015.	7.545	130	1,72
2016.	1.410	18	1,28
2017.	1.104	11	1
Ukupno	10.059	159	1,58

Tabela 2. Broj komada ilegalnog oružja prikupljen tokom kampanja u Republici Srbiji i Nišu

Odgovori koje su učesnici istraživanja CENTRA dali na pitanja o ulozi i efikasnosti kampanja za predaju i legalizaciju oružja i mogućnostima za lokalizaciju zavise od toga na koji način se posmatraju kampanje. Dok jedna grupa aktera sagledava kampanje kao oblik prisilnog razoružavanja vlasnika legalnog oružja, druga ih vidi kao pogodan način da se izgradi bezbednije okruženje za život građana. Dodatno postoje i oni za koje je oružje alatka koja sama po sebi nije ni dobra ni loša, već to zavisi od motiva onog ko ga koristi.

⁸ Prema podacima MUP-a koji su dostavljeni na zahtev Centra za istraživanje javnih politika po osnovu Zakona o slobonom pristupu informacijama od javnog značaja (Sl. glasnik RS, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009 i 36/2010).

Oni koji kampanje vide kao način razoružavanja tvrde da se njima ugrožava tradicija i slabi nacionalni odbrambeni kapacitet. Prema njihovom mišljenju, kampanje imaju represivan karakter i izazivaju otpor među ljubiteljima oružja. Stoga, uzrok njihove neuspešnosti i dosadašnjeg slabog odziva leži u samom motivu kampanja.

Nasuprot njima, sagovornici u istraživanju koji oružje doživljavaju kao pretnju po bezbednost pojedinca, porodice i zajednice smatraju da su kampanje dobar način da se spreči zloupotreba vatrenog oružja i smanji njegova količina. Njihovi predlozi su da se iskoriste **tradicionalni mediji**, a pre svega televizije sa nacionalnom i lokalnom licencom za informisanje građana. Kao efikasan modalitet za ove svrhe navode *video spotove* u kojima bi učestvovali poznate ličnosti i stručnjaci koji bi slikovito približili problem građanima i apelovali da predaju oružje. Kao primer za ugledanje oni navode kampanje koje su ukazivale na bezbednosne rizike u saobraćaju, kao i one protiv štetnosti duvanskog dima.

Takođe, oni ukazuju na zanemareni potencijal **masovnih događaja**, poput *sportskih utakmica* na kojima se okupljaju građani različitih profila. Ovi događaji mogli bi postati delotvoran instrument u informisanju širokog kruga ljudi, smatraju sagovornici CENTRA. Informacije o kampanjama za predaju i legalizaciju oružja bi mogle biti prikazane na video-bimu ili kao transparenti, dok bi posetioci sportskih događaja više detalja o samim kampanjama mogli dobiti na licu mesta od timova sastavljenih od stručnjaka i volontera.

Drugi skrajnuti potencijal jeste **društveno odgovorno poslovanje kompanija koje posluju u Nišu**. Neke od njih su već uključene u akcije u kojima se ukazuje na probleme od javnog interesa, te bi njihov angažman i u ovoj oblasti doprineo izgradnji bezbednog okruženja i u stvaranju povoljne investicione klime. Sa druge strane, inovativan pristup u informisanju građana o kampanjama mogla bi biti **mobilna aplikacija** posebno napravljena za ove svrhe.

Učesnici istraživanja koji se zalažu za kampanje i lokalizaciju, predlažu i **uključivanje problema rasprostranjenosti vatrenog oružja u postojeće aktivnosti institucija i civilnog sektora i njihovo povezivanje sa lokalnim fenomenima**. Tako je, na primer, planirana dvojezična⁹ kampanja za promociju nove strategije lokalne bezbednosti u Nišu raspoloživ resurs i za ukazivanje na problem rasprostranjenosti vatrenog oružja u lokalnim zajednicama, dok „niški merak“ može biti okvir za promociju savesnog rukovanja i držanja vatrenog oružja ili njegovu predaju (prema mišljenju učesnika poruka „da tokom meraka niko ne strada“ bi bila lako razumljiva sugrađanima).

Naposletku, oni učesnici istraživanja koji zagovaraju stav da vatreno oružje samo po sebi nije pretnja smatraju da kroz kampanje treba raditi na **edukaciji i podizanju bezbednosne kulture građana i povećanju poverenja u rad policije kako se oružje ne bi zloupotrebilo**. Edukacija i podizanje bezbednosne kulture odnose se na organizovanje časova u školama

⁹ Prema informacijama podeljenim u toku razgovora, poster na bilbordima biće na srpskom i romskom jeziku.

posvećenim posledicama zloupotrebe vatrenog oružja, i obučavanju za odgovorno rukovanje oružjem gde bi kao predavači bili angažovani policajci i sportski instruktori iz streljačkih klubova. Povećanjem poverenja u rad policije podiže se osećaj lične bezbednosti čime bi se građani motivisali da svoje oružje predaju ovoj instituciji.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Nalazi ovog istraživanja pokazuju da rasprostranjenost vatrenog oružja direktno ugrožava bezbednost pojedinca, porodice i zajednice. Lokalne institucije su značajno doprinele razvoju lokalnih bezbednosnih politika, a predlog da se **u novi strateški bezbednosni okvir Niša uvrsti smanjivanje količine oružja u ilegalnom posedu i broju zloupotreba oružja u legalnom posedu** bi doprineo ostvarivanju dugoročnog cilja bezbednog grada.

Pored definisanja takvog strateškog okvira, potrebno je da se **u pratećem lokalnom akcionom planu predvide konkretne aktivnosti za bezbednu i odgovornu upotrebu vatrenog oružja**. Kako je rad nadležnih lokalnih institucija u oblasti predaje i lokalizacije oružja uslovljen raspisivanjem kampanja na nacionalnom nivou, lokalizaciju je moguće sprovesti samo u datom periodu. Otuda preporuka je da **MUP i Lokalni savet za bezbednost ostvare čvršću saradnju prilikom kreiranja i definisanja aktivnosti za lokalizaciju čija bi primena otpočela raspisivanjem kampanja**. Na taj način bi se doprinelo prevenciji izvršenja krivičnih dela i smanjenju ilegalnih tokova oružja.

Lokalizacija kampanja za predaju i legalizaciju oružja u Nišu bi mogla da obuhvati: proizvodnju i distribuciju video spotova na lokalnim televizijskim kanalima, izradu mobilne aplikacije o elementima kampanja, stvaranje partnerstava sa kompanijama koje posluju u Nišu kroz princip društveno odgovornog poslovanja, korišćenje postojećih resursa institucija i civilnog sektora i zagovaranje shvatanja da nema „niškog meraka“ nesavesnim korišćenjem vatrenog oružja.

Centar za istraživanje javnih politika (CENTAR) je nevladina organizacija istraživačkog usmerenja (think tank), osnovana 2010. godine, koja se bavi ispitivanjem raznih aspekata bezbednosnog i socio ekonomskog statusa građana sa ciljem da utiče na poboljšanje primene javnih politika ili njihovu promenu.

Glavni cilj CENTRA je da svojim istraživanjima osvetli stvarne potrebe građana, i na taj način pomogne relevantnim donosiocima odluka da politike formulišu sa stanovišta „perspektive krajnjeg korisnika“, odnosno građana.

CENTAR neguje multi-disciplinarni pristup i u prvi plan stavlja terenska istraživanja jer smatra da je za dubinsko sagledavanje problema i formulisanje održivih javnih politika važno sagledati problematiku i sa centralnog i sa lokalnog nivoa.

CENTAR je do sredine 2017. godine sproveo više od 20 projekata, uključujući i one na regionalnom nivou. Njegovi projekti podržani su od strane međunarodnih organizacija i agencija (OEBS, UNDP, UNICEF, UNOPS, DCAF), vladinih organizacija i kancelarija, ministarstava, privatnih donatora – SDC i OSI, i inostranih akademskih institucija, kao i kroz programe poput Matre ambasade kraljevine Holandije u Srbiji. CENTAR je dobitnik granta za organizacioni razvoj Think Tank Fund Fondacije instituta za otvoreno društvo.

Jelena Šapić i Filip Stojanović, *Ima li meraka ako građani nisu bezbedni: Uključivanje problema rasprostranjenosti vatrenog oružja u strateški bezbednosni okvir grada Niša*, Centar za istraživanje javnih politika, Beograd, novembar 2017.

O AUTORIMA

Jelena Šapić je istraživačica u Centru za istraživanje javnih politika od novembra 2015. godine. Master studije na odseku za međunarodne odnose i evropske studije završila je 2014. godine kao stipendista Centralno-evropskog univerziteta. Prethodno je diplomirala na Fakultetu političkih nauka, smer međunarodni odnosi. Bila je stipendista Fonda za mlade talente Ministarstva omladine i sporta Republike Srbije, kao i Fondacije Dragoslav Srejić za mlade talente. Pohađala je Studije budućnosti Beogradske otvorene škole i letnju školu o terorizmu i borbi protiv terorizma u Olimpiji (Grčka). Takođe, učestvovala je u TRAIN programu za Zapadni Balkan Nemačkog saveta za međunarodne odnose (DGAP).

Filip Stojanović je istraživač CENTRA od oktobra 2016. godine. Master i osnovne studije završio je na Fakultetu bezbednosti Univerziteta u Beogradu. Od januara do oktobra 2015. godine angažovan je kao student demonstrator na Fakultetu bezbednosti na predmetima Sistemi bezbednosti, Obaveštajne i bezbednosne služne i Uvod u studije bezbednosti, dok je od marta do septembra 2015. godine bio stažista u Programu Ujedinjenih nacija za razvoj – UNDP na projektu „Unapređena otpornost za odgovor na vanredne situacije“. Završio je Zimsku školu međunarodnih odnosa „Aktuelni politički i bezbednosni izazovi u međunarodnim odnosima“ koju je organizovao Institut za međunarodnu politiku i privredu u Beograd, kao najbolji polaznik. U toku dosadašnjeg istraživačkog rada, Filip je objavio nekoliko naučnih radova u časopisima iz kategorije M53, kao i nekoliko predloga praktičnih politika.

Autor: Jelena Šapić i Filip Stojanović

Dizajn: Žolt Kovač

Prelom: Jelena Šapić

Izdavač: Centar za istraživanje javnih politika, Beograd

Za izdavača: Branka Anđelković, urednica

Copyrights: Centar za istraživanje javnih politika

www.publicpolicy.rs

office@publicpolicy.rs

Pripremu ovog brifa podržalo je Odeljenje za demokratizaciju pri Misiji OEBS-a u Srbiji.